

Lovász László: Ennél kicsit intelligensebb támadást vártam

2017. június. 20. 15:15 **Utolsó frissítés:** 2017. június. 20. 16:50

Szerző: Joó Hajnalka

A Magyar Tudományos Akadémia mint szervezet ne foglaljon állást a közállapotokat érintő ügyekben, magát a tagságot azonban kifejezetten vitára biztatja az MTA újraválasztott elnöke. Lovász László nem érzi, hogy a CEU melletti kiállása miatt büntetésbe került volna az Akadémia, szerinte az egyetem működése körüli bizonytalanság viszont sokat ártott Magyarország tudományos vonzerejének. Lovász a külföldre távozott magyar kutatók visszacsábításának feltételeiről is beszélt a hvg.hu-nak.

hvg.hu: A május eleji – önt újraválasztó – MTA-közgyűlés elfogadott egy CEU melletti állásfoglalást, majd – egy nap sem telt bele – az egyik kormánypárti blog „rájött”, hogy ön amerikai állampolgár is, ami szerinte nemzetbiztonsági kockázatot jelent. Mennyire érte váratlanul, hogy ellenzéki politikusok és kegyvesztett vállalkozók után ön is a jobboldali sajtó céltáblája lett?

Lovász László: Valamilyen mértékben számítottam rá, bár ennél kicsit intelligensebb támadást vártam.

hvg.hu: Nem sokkal interjúnk előtt tárgyalt a miniszterelnökkel és az emberi erőforrások miniszterével. Ez is része volt a CEU-ügyben vállalt közvetítésének?

L. L.: Nem, a találkozót azért kezdeményeztem, mert újraválasztottak, és szerettem volna megosztani a következő három évre vonatkozó elképzeléseimet.

hvg.hu: Mennyire volt feszült a megbeszélés? A CEU melletti kiállításán túl a közelmúltban más kérdésekben is – például a KDNP-s berkekben vörös posztónak számító gender studies ügyében – szembement a kormánypárti nézetekkel.

L. L.: Nem éreztem feszültséget. A CEU ügyét természetesen szóba hoztam: elismételtem az Akadémia álláspontját, hogy a CEU fontos, színvonalas és a magyar tudományhoz sok szempontból kapcsolódó intézménye Magyarországnak, ezért lényeges a megmaradása. Úgy tűnt, ebben nincs is köztünk vita: a miniszterelnök úr hangsúlyozta, hogy a CEU oktatásával és kutatásával kapcsolatban nincsen semmi fenntartása, de azt is fontosnak tartja, hogy mindenki betartsa a törvényeket. Remélem, hogy meg lehet találni azt a módot, hogy a CEU a törvényes kereteken belül folytathassa eddigi tevékenységét.

hvg.hu: Erre azért egyre fogy az esély: kevesebb mint négy hónap alatt kellene tető alá hozni azt a törvényben előírt megállapodást, amelynek megkötésére az amerikai szövetségi kormánynak, úgy tűnik, sem szándéka, sem lehetősége nincs. Erről nem beszélt a miniszterelnök vagy a miniszter?

L. L.: A részletekbe nem mentünk bele. Hogy az ügynek milyen politikai, nemzetközi és egyéb vonatkozásai vannak, az nagyon bonyolult, én ebbe nem akarok belefolyni, és nem is ez volt a fő témája a találkozásnak.

A gender study-vitát pedig nem is értem: nyilvánvaló, hogy a nők és férfiak szerepe a társadalomban állandóan változik. Ez bonyolult, több tudományágat is érintő kérdés a szociológiától a pszichológiáig, orvostudományig, amit folyamatosan figyelemmel kell kísérni.

© Reviczky Zsolt

hvg.hu: Ha jól tudom, a kormány korábban az állami támogatás tízszázalékos emelését helyezte kilátásba az MTA-nak, a májusban közzétett – éppen beszélgetésünk idején elfogadott – 2018-as költségvetési törvényjavaslat szerint viszont semmivel nem nőtt a támogatás. Ez nem megtorlás a közelmúltbeli ki- és beszélésekért?

L. L.: Nem hiszem, hogy létezne ilyen direkt kapcsolat. Való igaz, hogy – noha kaptunk jelentős összeget különböző fejlesztésekre – az alaptámogatásunk körülbelül öt éve nem változott, pedig azóta nyilván infláció is volt, és az Akadémia feladatai is bővültek. Ez szóba került a megbeszélésen is, és úgy tűnt, a miniszter és a miniszterelnök úr is elfogadta az egyes területek támogatásigényét alátámasztó érveinket. Úgyhogy, ha nem is egy globális, tízszázalékos emelésben, de célzottan megkaphatjuk a kért támogatást.

hvg.hu: Nagyon ritkán szólal meg nem az Akadémiát érintő ügyekben, így tulajdonképpen csak az interjúiból lehet tudni, hogy nem – sőt nagyon nem – ért egyet a kormány számos, az oktatást érintő elképzelésével a tankötelezettség korhatárának leszállításától a szakképzés eröltetéséig. Szokta ezeket jelezni a kormány felé is? Most, hogy leültek, szóba hozta, mondjuk, a múlt heti termésből a parlament által elfogadott Taigetosz-törvényt, vagy hogy az Iparkamara elnöke további gimnáziumokat záratna be?

L. L.: Szóvá teszem, ha valamivel nem értek egyet, és a köznevelési kerekasztal munkájában is azért veszünk részt, mert fontos, hogy ezeket el tudjuk mondani. A „Taigetosz-törvényről” egyébként – mivel speciális terület, amihez nem értek – csak a magánvéleményemet tudom elmondani: úgy látom, mintha nem az igazi kérdéstről folyna a vita.

Az igazi kérdés ugyanis nem az, hogy ezek a tanulási problémával küzdő gyerekek kapnak-e jegyet, vagy nem, hanem hogy megkapják-e a megfelelő segítséget.

hvg.hu: Épp ez az, hogy nem, sőt hiába teljesít kimagaslóan egy középiskolás, mondjuk, matematikából, nincs esélye bejutni az egyetemre, ha közben az olvasási nehézségei miatt magyarból megbuktatják.

L. L.: Én az egész rendszert rossznak tartom, hogy ekkora hangsúlya van a felvételinek meg a pontszámgyűjtésnek Magyarországon. Szerintem a csúcsteljesítményt kell figyelembe venni, a másik oldalt pedig segíteni, hogy elérjen egy olyan szintig, ami elfogadható. Ha valaki nagyon jó matematikából, de az olvasással gondjai vannak, akkor neki segíteni kell. Annak is megvan a veszélye, ha az egész problémát le lehet söpörni az asztalról azzal, hogy „hát úgyse kap jegyet, és kész”.

© Reviczky Zsolt

hvg.hu: A korábban az Akadémia Közoktatási Elnöki Bizottságát vezető Csépe Valéria március óta a „túloldalon” ülve, miniszteri biztосként dolgozik az új Nemzeti alaptanterven. Segít valamit a véleményük érvényesítésében, hogy van odaát egy „emberük”?

L. L.: Mindenképpen. Megállapodtunk például, hogy ha valamilyen szintre eljutnak a Nemzeti alaptanterv előkészítésével, akkor azt véleményeztetik velünk, tehát nem az lesz, mint korábban, hogy a teljes koncepció elkészülte után kapunk két napot, hogy véleményezzük, hanem folyamatos visszacsatolást adhatunk.

hvg.hu: Tavaly októberi nyílt levelükben azt kérték öntől ismert akadémikusok, hogy szólaljon fel a szerintük antidemokratikus hazai folyamatok és az oktatás, a kutatás, illetve az egészségügy súlyos válsága ellen. Az oktatás ügyében meg-megszólalt, más ügyekben – mint most, a civil törvény elfogadásakor, vagy hogy kiderült, évente 30 ezer beteg halála lenne megelőzhető megfelelő egészségügyi ellátással – nem érzi úgy, hogy szólnia kell?

L. L.: Az egészségügy a világon szinte mindenhol alulfinanszírozott állapotban van: a nemzeti jövedelem egyre nagyobb részét kell erre fordítani, amit valahonnan el kell venni. Ez mindenütt így van, csak máshogy jelentkezik, az Egyesült Államokban például úgy, hogy sokaknak nincs társadalombiztosításuk.

Névjegy

LOVÁSZ LÁSZLÓ Széchenyi- és Bolyai-nagydíjas, kétszeres Fulkerson-díjas, Neumann János-díjas matematikus, egyetemi tanár, a számítógép-tudomány világhírű kutatója. 1948-ban született. 1971-ben szerzett diplomát az ELTE matematika szakán, de már egy évvel korábban megszerezte a matematika tudomány kandidátusa címet; 1977-ben pedig a tudomány doktora lett. 1979-ben – 31 évesen – választották az MTA levelező tagjává, 1985-től az Akadémia rendes tagja. 1987-től az amerikai Princetoni Egyetem, 1993-1999 között a Yale Egyetem professzora, 1999-2006 között a Microsoft kutatója. 2006-2011 között az Eötvös Loránd Tudományegyetem Matematikai Intézetének igazgatója. 1999-ben neki ítéltek a matematikusok Nobel-díjának tekintett Wolf-díjat. 2014 óta a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, a szervezet közgyűlése 2017 májusában újabb három évre elnökké választotta.

hvg.hu: Nálunk viszont úgy, hogy olyanok is meghalnak, akik még élhetnének...

L. L.: Egy olyan nyilatkozat, hogy itt most baj van, önmagában nem elegendő szerintem. Mi szeretnénk inkább a kérdések mélyére nézni: elindítottunk például egy programot, amelyben szeretnénk jobban körüljárni az egészségügy gazdasági szempontjait, lehetőségeit, hogy olyan anyagokkal, javaslatokkal állhassunk elő, amelyek az alulfinanszírozottságot nyilván nem tudják megoldani, de segíthetnek például hatékonyabban felhasználni a forrásokat.

hvg.hu: A CEU-törvényhez hasonló megmozdulásokat kiváltó, Brüsszeltől Washingtonig bírált civil törvény sem készítette megszólalásra?

L. L.: Bevallom, nem ismerem a törvényt részletesen, de azt gondolom, minden civil szervezetnek nyilvánosan kell kezelnie a támogatásait – kormányközelinek és ellenzékinek egyaránt.

hvg.hu: Milyen a kapcsolata a közállapotokkal kritikus akadémikusokból alakult Stádium 28 körrel – ők azok, ugye, akik ez említett ügyekben tavaly megszólalásra kérték, azóta pedig nyilvános vitafórumokat tartanak-terveznek az oktatástól a menekültválságig. Egyeztet velük vagy inkább távolságot tart tőlük?

L. L.: A kör teljes mértékben önálló életet él. Személy szerint sokukat ismerem, vannak régi-régi barátaim is köztük. A politikai vélemények összehangolt, alaposan körbejárt, letisztult összegzését feltétlenül hasznosnak gondolom, ezért minden ilyen szervezet hasznos szerintem, ahogy a Professzorok Batthyány Körével vagy az Eötvös Csoporttal sincs semmi bajom. Az Akadémia azonban mint szervezet egyik mellett sem teheti le a voksát. Egyrészt, mert a tagság véleménye megoszlik ezek között a szellemi irányzatok között, másrészt az Akadémia hagyományainak és tekintélyének megfelelően csak tudományosan megalapozott álláspontokat nyilatkoztathat ki. Ettől még persze a vita hasznos, sőt lehet, hogy magunk is teremtünk neki fórumot – felélesztve például az akadémiai klubot vagy szalont.

hvg.hu: A Stádium kör által felvetett érzékeny társadalmi és politikai kérdéseket boncolgat a közelmúltban megjelent *Hegymenet* című kötet is, amelynek kiadásából a hírek szerint kihátrált az MTA, mert az intézmény felső vezetéséből valaki – nem ön – azt üzenté, hogy „nagyon nem lenne jó” az Akadémiának politikai szempontból, ha ott jelenne meg. Ha az ön hatásköre lett volna, nem egy intézeté, kiadhatta volna a kormánykritikus kötetet az Akadémia?

L. L.: Szerintem kiadhatta volna, az érzékeny kérdésekkel nincs probléma. Ha lenne, nem adtuk volna ki a jogállam helyzetéről szóló kötetünket ősszel, abban legalább ilyen éles kritikák voltak, csak az egy tudományosabb igénnyel megírt könyv volt. Egyébként nem hátráltunk ki belőle, és nem is üzengettünk senkinek. Török Ádám főtítkárról is elmondta: az Akadémia központilag pályázati rendszeren keresztül támogatja a tudományos könyv- és folyóirat-kiadást, a kötet szerzőitől ilyen kérés azonban nem érkezett hozzánk.

hvg.hu: A Stádium februári oktatási fóruma után – amelyen az akadémikusok ízekre szedték a jelenlegi közoktatási rendszer gyakorlatilag minden elemét – vállveregetéssel vegyes biztatást küldött önöknek Schilling Árpád filmrendező, mondván, nagyszerű, hogy az Akadémia tagjai kiálltak a minőségi oktatás és a demokrácia védelmében, de jó lenne, ha itt nem állnának meg, hanem kiadnának egy közérthető anyagot arról, hogy szerintük milyen oktatásra és milyen államra volna szükség. Egy ilyesfajta aktivizmusról mit gondol?

L. L.: Az akadémikusaink, kutatóink közéleti aktivitásának örülök – különösen, ha olyan területen teszik, mint az oktatás, ahol a tudásuk vagy tapasztalatuk valami többletet ad. De hogy az Akadémia mint szervezet a súlyával visszaélve próbáljon közoktatási tanácsokat adni, azzal nem értek egyet. Hogy közoktatási kutatásokat csináljon, vagy közoktatási terveket véleményezzen, az más, az egy fontos tevékenységünk.

© Reviczky Zsolt

hvg.hu: Milyen a viszonya az elődje, Pálinkás József vezette Nemzeti Kutatás Fejlesztési és Innovációs Hivatallal? A két intézmény kutatói előremeneteli programjai egymástól teljesen függetlenek, mintha rivalizálnának egymással. Ugyanazért az ügyért dolgoznak, miért nem fognak inkább össze?

L. L.: Ha két intézmény hatásköre néhány területen átfedi egymást, akkor ott előfordulhatnak ilyen, akár rivalizálásnak is nevezhető problémák. Sokszor találkozom Pálinkás elnök úrral, és az esetek túlnyomó többségében a tudományszervezésről is hasonló a véleményünk. Egy kutatói életpályamodellt valóban ki kell dolgozni a következő években, és nyilván össze is kell fogni. Már beszélgettünk róla, de itt kényesebb kérdések is előjönnek: nem biztos, hogy minden kutató egyet fog érteni például azzal a véleményemmel, hogy

akinek a kutatása 55-60 éves kora után lelassul, az vállaljon több oktatást, vagy kutatás helyett pályázhasson egy kutatási téma országos koordinálására, mert a tudás ott van a fejében, csak az energiája vagy kreativitása nem olyan már, mint rég.

hvg.hu: Elnökjelölti koncepciójában, de korábban is beszélt róla, hogy nem gond, ha külföldre mennek a magyar kutatók, lássanak világot, szerezzenek tapasztalatokat, csak a végén jöjjenek haza, illetve más országokból jöjjenek helyettük addig tehetséges kutatók. Reálisan mennyire vonzó ma Magyarország akár egy magyar, akár egy külföldi kutatónak?

L. L.: Mind az ide-, mind a visszacsábításnak óriási akadálya, hogy nem tudunk méltó bérszínvonalat nyújtani sem az oktatáshoz, sem a kutatáshoz: az egyetemi és akadémiai kutatóintézetekben elérhető fizetések nemhogy a nyugati, de még a cseh bérszínvonalat sem érik el. De nemcsak ez a baj, számos bürokratikus szabály is nehezíti az elhelyezkedést: jönne valaki például egy akadémiai kutatóintézetbe vagy egyetemre, de ahhoz, hogy közalkalmazotti státusba kerüljön, hónapokat kell azzal töltenie, hogy – melleleg nem is kis pénzért – honosítgatja a papírjait. Ez nevetséges és sajnos elrettentő is: az Emmivel együtt ki kellene dolgoznunk erre valamilyen egyszerűsítést, hiszen nem arról van szó, hogy valaki a szakképzetlen unokaöccsét akarja egyetemi tanárnak.

hvg.hu: A CEU ügye nem riaszthatta el a potenciális oktatókat-kutatókat, hogy Magyarországon vágjanak bele bármibe?

L. L.: Biztos, hogy nem használt a vonzerőnknek, de azt remélem, hogy ez csak egy korlátos ideig tartó hatás.

hvg.hu: Ha – tegyük fel – az alacsony bérek, a bürokratikus akadályok és a jogbiztonság gondját is kipipálhatnánk, mi kellene még az évtizedes álom megvalósításához, hogy Magyarország legyen a régió tudományos központja?

L. L.: Egy rendes budapesti kongresszusi központ például. Vagy hogy sokkal szabadabban tudjanak jönni és mozogni külföldi kutatók: jó lenne például egy olyan vízumfajta, ami a tudományos célú látogatásokhoz gyorsabb ügyintézés tenne lehetővé. A közbeszerzési törvény tudomány számára ma rendkívül korlátozó részeit is meg kellene reformálni, de az is fontos, hogy sokkal több külföldi diák legyen, hiszen, miután végeztek, belőlük lesz később olyan vezető, akinek Magyarországgal már kiépült kapcsolatrendszere van. Ezeket a miniszterelnöki megbeszélésen is előhoztam.

hvg.hu: És mennyire ítéli eredményesnek a találkozót?

L. L.: Pozitívan fogadták a felvetéseimet. Miniszterelnök úr nyitott volt és sok jelét láttam, hogy a kormány szeretné támogatni a tudományt. Sőt, azt hiszem, még azzal a megállapítással is egyetértettek, hogy

tudományos műhelyeket nagyon könnyű szétrombolni és nagyon nehéz felépíteni, így azokra, amik vannak, nagyon vigyázni kell.